

Lea Tuulikki Niskala

Nappijuttu

Nappinäyttely 2017

NAPPIJUTTU

**NAPPINÄYTTELY 2017
LEA NISKALA JA REA SEECK**

Kirjoittanut Lea Niskala

TOTEUTUS:

**Käsityöt
Valokuvat
Suunnittelu
Toteutus**

Yhteistyönä: Rea Seeck ja Lea Niskala

Kirjat 2017

Runot

Lapin kutsu

Onnelliset Aamut

Puuhailut keittiössä

Kantarelli metsänherkku

Muut

Tassunjäljet lumessa

2017 Lea Tuulikki Niskala
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN 9789515682123

Vuosi 2011

Mistä kaikki alkoi?

Me, Rea ja Lea olemme kehitelleet keskenämme aikaisemminkin kaikenlaisia yhteisiä juttuja ja tuli ajatus, että mehän pidetäänkin nappinäyttely vielä joskus, kun keräilimme Tallinnan torilta vanhoja nappeja. Sieltä kun sai niitä erityisen edullisesti. Eräänä päivänä, noin kaksi vuotta sitten, olimme Haarajoella, kun yksi päähän pälkähdys oli lajitella iso kasa ostamiamme nappeja värien, koon ja materiaalin mukaan. Huomasimme, että joukossa oli hyvin vanhoja nappeja, kuten puunappeja, kangasnappeja ja metallinappeja ja paperinappeja. Olimme innoissamme. Teimme myös havainnon, kuinka nappia on käytetty eritavoin ja moninaisissa paikoissa kiinnittämisen apuna.

Ensimmäinen ryhmä, hyvin vanhat napit ja käyttötarkoitus

- kangaspäällysteisiä nappeja käytettiin paidan nappeina ja alusvaatteissa
- metallinapit olivat usein käytössä työtakeissa ja housun tai haalarin nappeina.
- puunapit saatettiin päällystää kankaalla. Erikoisuutena ns. surunappi, jota miehet käyttivät hautajaisissa takin kaulukseen kiinnitettynä.
- paperinapit olivat alusvaatenappeja

Toinen ryhmittely koon ja värin mukaan

koko:

- isot napit
- keskikokoiset napit
- pienet napit

väri:

- tummat, kuten mustat, ruskeat, vihreät eri sävyineen,
- punaiset sekä vaaleat, kuten valkoiset, luonnon valkoiset
- erilaiset hennot sävyt ja läpinäkyvät
- helmiäisen hohtoiset napit

Kolmas ryhmittely koristeellisuus ja erikoisnapit

- värikkäät ja erikoisesta materiaalista tehdyt napit, joissa erikoinen kuviointi
- sotilaspukujen napit
- laivaston napit ja muita yhteisöihin liittyviä nappeja

Neljäs ryhmittely, muodot:

- pyöreät
- soikeat
- neliskulmaiset
- kolmiot

Miksi sitten napissa on kaksi reikää tai neljä reikää, miksei kuusi tai kahdeksan? Kait se johtuu siitä, että kahdellakin pärjää hyvin. Reikien sijastahan voi olla lenkki. No, käytännöllisyys varmaan on sanellut nämä jutut.

Napin kiinnitys kankaaseen on usein keskellä kaksi tai neljä langan ja neulan mentävää läpeä. Myös kiinnitys voi olla metallilenkki takana ja ajan myötä samasta materiaalista muotoiltu lenkki kuin nappikin.

Erikseen on vielä erilaiset pinssit, muistonapit, hyväntekeväisyysnapit joiden kiinnitys on erikoinen. Usein painetaan piikki kankaan lävitse ja tausta nappi taakse, joka kiinnittää pinssin paikalleen hyvin.

Historiaa...

Napin keksijästä historiassa ei ole varmuutta, mutta amerikkalainen Charles Goodyear mainitaan historiassa, että hänen isänsä Amasa Goodyear haki ja sai napille patentin, kun hän keksi tehdä nappeja norsun luusta. Liiketoiminta laajeni ja muuttui koneelliseksi. Charlesin perhe joutui muuttamaan pois alkuperäiseltä asuinalueeltaan, koska koneelliseen nappien valmistamiseen tarvittiin vesivoimaa. Tämä on tapahtunut 1800-luvulla.

Nappien lajittelun yhteydessä huomasimme, miten paljon napit voivat kertoa menneestä ajasta. Muistelimme, miten naisten sukat kiinnitettiin liivien avulla. Oli olemassa erilaisia liivejä, kuten koko vartaloliivejä ja vyötärön muokkaamiseksi muotoiltuja puoliliivejä. Nämä olivat luuliivejä. Sukkien kiinnitykseen oli myös pienemmän malliset liivit, joista roikkui sukkanauhat. Oli olemassa eräänlainen nappi muotoilulla sulkijalla, joilla sukat kiinnitettiin, että ne pysyisivät jalassa, eivätkä valahtaisi alas makkaralle. Sukkahousuthan sitten syrjäyttivät liivikulttuurin kokonaan.

Napit olivat sota-aikana hyvinkin koruttomia ja yksinkertaisia. Armeijan napeissa oli Suomessa leijonan kuva, mutta muut maat käyttivät myös omia vaakunoitaan tai muita kansallisuustunnuksia. Jopa eri aselajit saattoivat tulla esille, kuten laivaston napeissa on ankkuri.

Miesten surunappia ei enää varmaan muisteta. Sehän kiinnitettiin puvun tai takin kaulukseen joko napin läpeen tai pienellä apunapilla kiinni kaulukseen, vähän kuin nykyiset pinssit. Samoin kuin leskellä ja lähisukulaisilla oli hattuun kiinnitetty suru huntu.

Naisten puseroissa oli usein kangaspäällysteisiä nappeja. Päällyskangas oli joko samaa kangasta kuin pusero tai silkkikangasta. Käden taitoja oli myös tehdä käsin napinläpilenkki, joka olikin erittäin hankala saada ohuen putkimaiseksi. Siihen tekniikkaan en tässä paneudu. Monet tekivät langasta koristenappeja ja siinäkin tarvittiin sorminäppäryyttä.

Käsityölehti 1979 numero 6 artikkelissa (lähde), kerrotaan mm. seuraavaa:

”Pariisin tavarataloissa näkyi myös nappikoruja. Värikkäitä – punaisia, keltaisia, vihreitä nappeja oli pujotettu nauhaan tai kaulaketjuun. Korvakoruissa nappeja oli pujotettu metallilankaan. Yhdessä korussa saattoi riippua jopa kolme nappilankaa.”

Muistatko miesten flanellipaidat, joita käytettiin metsätoissa ollessa vaikkapa villapaidan alla. Ennen nappeja niissä oli pidikkeenä kanttinauhaa, mutta nappi valloittivat tilaa. Ja niinpä käyttöön tulivat myöhemmin metalli-, puu-, luu-, paperi- ja kangasnapit. Metallia oli usein kevyttä alumiinia, johon saatettiin liimata kangas päälle. Nappikauppa alkoi kukoistaa, ja mielikuviutus oli vain rajana.

Henkselit, joita tarvittiin pussihousujen kanssa, että housut pysyvät jalassa paremmin. Ei ollut suotavaa, että housun takamus roikkui. Heitä kutsuttiin lökäpöksyiksi. Kiinnitys oli edessä kaksi henkseliä, joista lähti kaksihaarainen nahanpala napinläpiseen. Takana vain yksi kaksihaarainen lenkki. Napitus oli valmiina housuissa. No, malleja saattoi olla erilaisia, mutta eipä nykypäivänä juuri aitoja henkseleitä näe.

Kalvosin napit ovat katoamassa myös. Usein miesten juhlapaidoissa oli hihansuissa käänteessä kaksi reikää, joihin kalvosinnappi laitetaan. Arkipaidoissa on normaali nappi ja napinläpi systeemi.

Onpa nappi ollut aiheena myös lauluissa. Yksi laulu kertoo haikeana, siitä kun puserosta ei jäänyt muuta kuin ankkurinappi. Jossain laulussa nappia ommellessaan ompeli sydämensäkin kiinni. Napin ompeleminen onkin ollut naisen työ, ja poikamies saattoi saada lemmityn rakastumaan itseensä tuodessaan napin ommeltavaksi työlle. Vanhoissa kotimaisissa filmeissä tyttö napittelee pojan paidan nappeja tai availee niitä. Romantiikka kukkii tarinoiden muodossa.

Miten mahtaa napin käydä tulevaisuudessa, kun vetoketju tuli markkinoille ja sitten tuli tarranauhakiinnitykset. Nepparitkin olivat jo kova kolaus nappimarkkinoilla. Kuitenkin taitaa nappikauppa kannattaa vielä, sillä yksittäisen napin hinta on joskus jopa yllättävän korkea. Ennen pantiin kaikki vanhat napit talteen, jos vaate oli kulunut niin napit ovat ihan käyttökelpoisia. Melkein jokaisen mummon käsityövarusteissa on nappirasia, jonne sitten mentiin, kun jostakin nappi oli pudonnut pois.

Kuitenkin nappien tarkoitus on kiinnittää kätevästi vaatekappale toiseen. Lähinnä tulee varmaan mieleen takit, puserot hameet ja muut sellaiset. Koristekäytössä myöskin juhlavaatteissa. Toki moni käsitöiden tekijä käyttää nappeja koristeena ja saa näin ilmettä työhönsä. Jos tekee esimerkiksi eläinhahmoja, jopa silmänappeja löytyy.

Ideat rönsyilevät...

Ideat sen kuin rönsyilevät, Rea on jo kutonut ja virkannut pieniä liinoja ja hän on tehnyt hyvin intensiivisesti jopa kaksi taulua Tallinnassa ollessaan. Taulut valmistuivat Rean täyttyessä 60 vuotta. Minullakin on yksi taulu siltä käynniltä tehtynä. Toisena materiaalina on ollut huopa. Minulle tuli vähän kiire, kun Rea kyseli etukäteen huopaa.

Me Rean kanssa olimme haaveilleet pitävämme nappinäyttelyn. Sen toteuttamiseen meni monen monta vuotta. Tämä kirja kertoo kaikesta siitä mitä yhdessä koimme, siitä, kun pidimme ensimmäistä nappia kädessämme, siihen asti, kunnes näyttely oli pystytetty. Haikea kokemus oli se, kun näyttely oli ohi ja jouduimme purkamaan kaiken, jota olimme vuosia tehneet ja odottaneet.

Saimme paljon hyvää palautetta ja myös kehittävää, jota voimme huomioida jatkossa. Kirja on mukava myös sellaisille, jotka eivät ehtineet tai päässeet käymään näyttelyssä, mutta ovat kiinnostuneita napeista, niiden käytöstä ja historiasta. Tämä näyttely pidettiin vuonna 2017, jolloin Suomi täytti 100 vuotta. .

www.bod.fi